ايسىندى 70 جىل كۇرەسكە تولى جاڭا ٴداۋىر
جاڭا جۇڭگونىڭ داڭقتى جىلدارى

ەكونوميكا نازارياسىنداعى تىڭ تابىس

1984 - جىلى 10 - ايدىڭ 20 - كۇنى پارتيا 12 - كەزەكتى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ٴۇشىنشى جالپى ٴماجىلىسى بەيجيڭدە اشىلدى. ٴماجىلىس «جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ەكونوميكالىق ٴتۇزىلىس رەفورماسى جونىندەگى قارارىن» ماقۇلداپ، پارتيامىزدىڭ ەكونوميكا نازارياسىنداعى ەلەۋلى جاڭالىقتى جۇزەگە اسىردى.

ەلىمىز 1978 - جىلدىڭ سوڭىنان باستاپ اۋىل - قىستاق رەفورماسىن جۇرگىزىپ، 1984 - جىلى قوماقتى تابىسقا قول جەتكىزدى. رەفورمانىڭ ٴتۇيىنىن اۋىل - قىستاقتان قالاعا قاراي بۇرۋ، ەكونوميكالىق تۇزىلىسكە جاپپاي رەفورما جۇرگىزۋ — جاعدايدىڭ داموۋىنداعى ويبەكتيۆ قاجەتتىك جانە رەفورما بارىسىنداعى تابيعي تالاپقا اينالدى. سول سەبەپتى پارتيا ورتالىق كوميتەتى 12 - كەزەكتى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ٴۇشىنشى جالپى ٴماجىلىسىن دەر كەزىندە اشتى. ٴماجىلىس «جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ەكونوميكالىق ٴتۇزىلىس رەفورماسى جونىندەگى قارارىن» ماقۇلداپ، قالانى ٴتۇيىن ەتكەن تۇتاس ەكونوميكالىق ٴتۇزىلىس رەفورماسىن جەدەلدەتۋگە قاتىستى ٴبىرسىپىرا كەلەلى نازاريالار مەن امالي ماسەلەلەردى ٴبىرشاما جۇيەلى العا قويىدى جانە پايىمدادى.

قارار جوسپارلى شارۋاشىلىقتى تاۋار شارۋاشىلىعىمەن قاراما - قارسى قوياتىن ٴداستۇرلى كوزقاراستى تالقانداپ، ەلىمىزدىڭ سوتسياليستىك ەكونوميكاسىنىڭ جالپىلىق مەنشىك ٴتۇزىمى نەگىزىندەگى جوسپارلى تاۋار شارۋاشىلىعى ەكەندىگىن تۇراقتاندىردى. وسى تانىمعا ساي، قارار "جوسپارلى شارۋاشىلىقتى نەگىز، بازار ارقىلى رەتتەۋدى قوسىمشا ەتۋ" ايتىلىمىن وزگەرتىپ، ەلىمىزدىڭ ەكونوميكالىق ٴتۇزىلىسىنىڭ نەگىزگى تۇيىندەرىن تىڭنان قورىتىندىلادى: ٴبىرىنشى، تاۋار شارۋاشىلىعىن جان - جاقتى دامىتۋ — قوعامدىق، ەكونوميكالىق داموۋداعى اتتاپ وتۋگە بولمايتىن كەزەڭ، ەلىمىزدىڭ ەكونوميكانىڭ وسىزاماندانۋىن جۇزەگە اسىرۋداعى قاجەتتى شارتى ەكەندىگىن باسا دارىپتەپ، ەلىمىزدىڭ جالپى تۇلعالىق جاقتان جوسپارلى تۇردە تاۋار شارۋاشىلىعىن اتقاراتىندىعىن ايقىن اتاپ كورسەتتى؛ ەكىنشى، بازار ارقىلى رەتتەۋ رولىنىڭ قوسىمشا ەكەندىگىن ۇزدىكسىز تۇراقتاندىرعانىمەن، الايدا وسى رولدىڭ كەم بولسا بولمايتىندىعىن دا باسا دارىپتەدى؛ ٴۇشىنشى، جوسپارلى شارۋاشىلىقتىڭ ٴمانى جونىندە تىڭ تۇسىنىك جاساپ، جوسپارلى شارۋاشىلىق بۇيرىق سيپاتىندىق جوسپاردى نەگىز ەتۋ دەگەندىك ەمەستىگىن، بۇيرىق سيپاتىندىق جوسپار مەن جەتەكشىلىك ەتۋ سيپاتىنداعى جوسپاردىڭ جوسپارلى شارۋاشىلىقتىڭ ناقتى فورماسى ەكەندىگىن اتاپ كورسەتتى. جەتەكشىلىك ەتۋ سيپاتىندىق جوسپار، باستىسى، ەكونوميكالىق سۇيەمەننىڭ رولىنا سۇيەنىپ جۇزەگە اسادى، بۇيرىق سيپاتىندىق جوسپاردا، ٴسوز جوق، قۇن زاڭدىلىعىنان پايدالانۋ كەرەك. سول ٴۇشىن، بۇيرىق سيپاتىندىق جوسپار كولەمىن بىرتە - بىرتە لايىقتى تارايتۋ، جەتەكشىلىك ەتۋ سيپاتىندىق جوسپار كولەمىن لايىقتى كەڭەيتۋ كەرەك. وسى كوزقاراستار ەلىمىزدىڭ ەكونوميكالىق ٴتۇزىلىس رەفورماسىن تىڭ نازارىيالىق جەتەكشىلىكپەن قامتاماسىز ەتتى.

12 - كەزەكتى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ٴۇشىنشى جالپى ٴماجىلىسى ماقۇلداعان «جۇڭگو كوممۋنيستىك پارتياسى ورتالىق كوميتەتىنىڭ ەكونوميكالىق ٴتۇزىلىس رەفورماسى جونىندەگى قارارى»، پارتيانىڭ ەكونوميكالىق ٴتۇزىلىس رەفورماسى ماسەلەسى جونىندەگى تىڭ تانىمىن ايگىلەدى، بۇل ماركسيزمدىك ساياسي ەكونوميكا ٴىلىمىنىڭ تىڭنان داموۋى بولىپ تابىلادى.

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 10 - ايدىڭ 16 - كۇنى بەيجيڭنەن بەرگەن حابارى)

قامال الىپ، كوركەم كەلەشەككە ۇمتىلدى

(باسى 1 - بەتتە)

ٴبىر بەلەستەن ٴبىر بەلەسكە ٴوتتى. جاپپاي دوڭگەلەك داۋلەتتى قوعام ورناتۋدىڭ كوركەم نىساناسىنا قاراي شينجياڭ كۇش سالا زىمىراپ، ەكپىندەي العا ۇمتىلۋدا.

ەكپىندەي العا ىلگەرىلەۋ كەدەيلىكتەن ارىلۋ ٴۇشىن

كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋ شايقاسىنىڭ جەڭىسىنە باتىل قول جەتكىزۋ — پارتيامىزدىڭ ايىندى ۋادەسى. ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ 2020 - جىلعا بارعاندا بۇكىل ەل حالقىمەن بىرگە جاپپاي دوڭگەلەك داۋلەتتى قوعامعا وتۋىنە شىنايى كەپىلدىك ەتۋ — شينجياڭنىڭ قاسيەتتى بورىشى.

وسى بورىش ٴۇشىن، تيانشاننىڭ تۇستىگى مەن تەرىستىگىندە شەشۋشى شايقاستىڭ شەشۋشى جەڭىسىنە جەتۋدىڭ جالىندى كۇشى ۇيىسىپ، تولىق جەڭىسكە جەتپەيىنشە استە بەل شەشپەيتىن اسىل مۇرات، دارقان پەيىل تاسقىنداپ، بۇكىل رايوننىڭ كۇشى توپتالىپ، ٴار جاقتىڭ كۇشى ٴبىر ارناعا توعىسىپ، نازار اۋىر كەدەيلىككە شوعىرلاندىرىلىپ، نىسانامەن، ولشەممەن بايالانىستىرىلىپ، وراسان زور ەرلىك جانە باتىل شارالار ارقىلى كەدەيلىكتىڭ تامىرىنا بالتا شابىلدى.

كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋدىڭ "اتوي" دابىلى قاعىلىپ، "جول كارتاسى" جاسالىپ، جەر - جەردەگى كادرلار مەن بۇقارا ويدى ٴبىر جەرگە شوعىرلاندىرىپ، كۇش - قۋاتتى ٴبىر جەرگە جۇمساپ، كەدەي وڭىرلەردىڭ ناعىز كەدەيلەردى كەدەيلىكتەن ارىلتۋىن، كەدەيلىكتەن شىنايى ارىلتۋىن پارمەندى، ٴتارتىپتى تۇردە ىلگەرىلەتتى.

"التى دالمە - ٴدال"گە دالمە - ٴدال جەتەكشىلىك ەتتى — اۆتونوميالى رايون سۇيەمەلدەۋ وبيەكتىلەرىنىڭ دالمە - ٴدال بولۋىن، نىساننىڭ دالمە - ٴدال ورنالاستىرىلۋىن، قارجىنىڭ دالمە - ٴدال پايدالانىلۋىن، شارالاردىڭ وتباسىلارىنا دالمە - ٴدال جەتكىزىلۋىن، قىستاقتىڭ جاعدايىنا قاراي دالمە - ٴدال ادام جىبەرۋدى، كەدەيلىكتەن ارىلتۋ ناتيجەسىنىڭ دالمە - ٴدال بولۋىن قاتاڭ تياناقتاندىرىپ، كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋدى ىجداعاتتىلىقپەن ىلگەرىلەتتى.

"جەتى ٴبىر توپ"تى ٴونىمدى تۇردە ىلگەرىلەتتى — جەر - جەر ٴوز جاعدايىنا، ادامعا قاجەتكە قاراي شارا اتقارىپ، كاسىپتەردى دامىتۋ، باسقا سالاعا ويىستىرىپ جۇمىسقا ورنالاستىرۋ، جەردى اداقتاپ قايتا بولىسكە سالۋ سياقتى شارالاردىڭ تياناقتانۋىن ىلگەرىلەتىپ، قىستاققا، وتباسىنا، ادامعا دەيىن دالمە - ٴدال كومەكتەسىپ سۇيەمەلدەدى.

"كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ كۇشى" نەگىزگى ساتىدا تامىر تارتتى — "ۇعىسۋ، تيىمدىلىك جاساۋ، تۋىستىرۋ" بويىنشا قىستاقتا تۇراتىن قىزمەت اترەتتەرى، كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ "ٴبىرىنشى شۋجيلەرى"، كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ كادرلارى... زور توپتاعى ادامدار بار ىنتا - پەيىلمەن، تەر توگىپ، تامىر تارتىپ، كەدەيلەردى دالمە - ٴدال سۇيەمەلدەۋدىڭ "ەڭ سوڭعى ٴبىر شاقىرىمىن" اشتى.

…

قامال الۋ قادامى نىق باسىلىپ، كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان انىق ٴىز قالدى. ساياساتتىق قولداۋلاردىڭ قامتاماسىز ەتۋى، بۇكىل قوعامداعى ادامداردىڭ كوڭىل ٴبولىپ ات سالىسۋى، كوپ ٴتۇرلى نىساندارىنىڭ تياناق تاۋىپ ناتيجە بەرۋى، ٴار جاقتاعى قارجىنىڭ تياناقتانىپ ىلگەرىلەتۋى كەدەيلىكتەن ارىلتۋدىڭ جويقىن قوزعاۋشى كۇشىن توپتادى: بۇكىل رايون بويىنشا كەدەي قىستاقتارعا "ۇعىسۋ، تيىمدىلىك جاساۋ، تۋىستىرۋ" بويىنشا قىستاقتا تۇراتىن قىزمەت اترەتتەرى مەن ٴبىرىنشى شۋجيلەردى جىبەرىپ، تولىق قامتىلىپ، نازار ماسەلەگە شوعىرلاندىرىلىپ، ادامعا دەيىن دالمە - ٴدال جەتكىزىلدى؛ اۆتونوميالى رايون باس جاۋاپكەرشىلىكتى ارقالاپ، قالا، اۋدان تياناقتاندىرۋدى يگەرىپ، 5 دارەجەلى شۋجيلەر بىرگە يگەرىپ، جاۋاپكەرشىلىكتى ساتىلار بويىنشا ناقتىلادى؛ 2018 - جىلى بۇكىل رايون بويىنشا ٴار ٴتۇرلى كەدەيلىكتەن ارىلتۋ قارجىسى 33 ميلليارد 411 ميلليون يۋانعا جەتتى...

تالماي قۇلشىنۋدىڭ ناتيجەسىندە، 2014 - جىلدان 2018 - جىلعا دەيىن شينجياڭدا جالپى 2 ميلليون 314 مىڭ 700 ادام كەدەيلىكتەن ارىلتىلدى، 2131 قىستاق كەدەيلىك تىزىمىنەن شىعارىلدى، 13 كەدەي اۋدانىنىڭ كەدەيلىك قالپاعى الىندى، بۇكىل رايون كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋدا كورنەكتى ناتيجەگە قول جەتكىزىپ، شينجياڭنىڭ كەدەيلىك كولەمى بىرتىندەپ كىشىرەيدى.

دەم بەرىپ، كومەك كورسەتتى. كەدەي اۋداندارىنىڭ كەدەيلىك قالپاعى الىنعانان كەيىن، جەر - جەر قالپاق الىنعانىمەن جاۋاپكەرشىلىكتى تاستاماۋعا، قالپاق الىنعانىمەن ساياساتتى توقتاتپاۋعا، قالپاق الىنعانىمەن كومەكتەسۋ - سۇيەمەلدەۋدى توقتاتپاۋعا، قالپاق الىنعانىمەن باقىلاۋ - باسقارۋدى توقتاتپاۋعا تاباندى بولىپ، بىلەك تۇرە قايراتتانا ىستەپ، قالعان كەدەيلەردىڭ كەدەيلىكتەن ارىلۋ ماسەلەسىن ۇزدىكسىز شەشىپ، كەدەيلىكتەن ارىلتۋ تابىستارىن بەكەمدەدى.

دالمە - ٴدال اتقارىپ، بىر دە - ٴبىر ادامدى قاعىس قالدىرمادى

كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋدا قۇندىسى دالمە - دالدىكتە، ماڭىزدىسى دالمە - دالدىكتە، ٴساتتى - ٴساتسىز بولۋى دالمە - دالدىكتە.

شينجياڭنىڭ بۇكىل رايونىنىڭ كۇشىمەن كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋ شايقاسىن ىلگەرىلەتۋى شەبەرلىگى جىڭىشكە، ىنەسى قۇنتتى اسىل كەستەگە ۇقسايدى. "كەستە جوباسىن" اشساڭىز، ٴار كەدەي وتباسى، ٴار كەدەيدىڭ اتى - انىق ٴبىر كووردىناتاعا تۇراقتاندىرىلعان، وندا كەدەيلىكتەن دالمە - ٴدال ارىلتۋدىڭ باقىت جولى تۇتاسقاندىعىن كورەسىز.

ٴبىر كاسىپتى گۇلدەندىرىپ، ٴبىر الاپتى بايىتتى؛ ٴبىر ادامدى جۇمىستاندىرىپ، بۇكىل وتباسىن كەدەيلىكتەن ارىلتتى. كاسىپتى دامىتۋ مەن جۇمىستانۋدى جەبەۋ باستان - اياق جەر - جەردىڭ كەدەيلىكتەن دالمە - ٴدال ارىلتۋىنىڭ ەڭ ماڭىزدى تايانىشى بولدى. اۋىر كەدەي وڭىرلەردى ارالاساڭىز، قالا مەن اۋىلداعى زاۋود سەحتارى ارالاسىندا دۇمانداعى ٴوندىرىس كورىنىسىن، ارلى - بەرلى قايىشالىسقان قىزمەتكەرلەردىڭ بارلىق جەردەن كەزدەسەتىن بەينەسىن، كەدەي بۇقارانىڭ قايتىسە دە كەدەيلىكتەن ارىلۋعا بەكىنگەن تاسقىنداعان روحاني كۇيىن كورەسىز.

ەرەكشە ابزالدىلىققا يە كاسىپتەر دامىپ، جەتىلىپ، ۇلعايۋدا. ەرەكشە ورمان جەمىسى شارۋاشىلىعى، ەرەكشە ەگىنشىلىك، ەرەكشە باعىمشىلىق جەدەل دامىپ ٴارى ساپاسىن جوعارىلاتىپ، ونىمدىلىگىن ارتتىرۋعا كۇش سالىپ، كەدەي وتباسىلارى ٴۇشىن جاڭا كىرىس اياسىن كەڭەيتتى.

كاسىپ سالاسى ارقىلى كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ نىساندارى بىرتىندەپ تياناقتانىپ، ٴوندىرىسكە قوسىلۋدا. توقىماشىلىق، كيىم - كەشەك، ەلەكتروندىق ونىمدەردى قۇراستىرۋ، ازىق - تۇلىك وڭدەۋ، جالعان شاش جاساۋ سياقتى كاسىپتەر ۇزدىكسىز شوعىرلانىپ، "كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ سەحتارى"نىڭ قىستاقتارعا ىرگە تەبۋىن جەبەدى، كەدەيلەر ەسىك الدىنان جۇمىستانىپ، ۇيدەن شىقپاي كەدەيلىكتەن ارىلدى.

تۇرمىستا قيىنشىلىعى بار بۇقارا باسقا سالاعا ويىسىپ جۇمىستانىپ كەدەيلىكتەن ارىلۋدا. 3 جىلدا 10 مىڭ ادامدى باسقا سالاعا ويىستىرىپ جۇمىستاندىرۋ جوسپارى ورنىقتى ىلگەرىلەپ، تۇتاس قۇرىلىمدىق سىرتقا شىعارىپ باسقا سالاعا ويىستىرىپ جۇمىستاندىرۋ، جاقىن ماڭنان، ٴوز جەرىندە جۇمىستاندىرۋ سياقتى شارالار كەڭىنەن قانات جايىپ، كوپتەگەن كەدەي شارۋانىڭ كاسىپ جۇمىسشىسىنا اينالىپ، شەبەرلىك يگەرۋىنە مۇمكىندىك جاسادى.

جەردى اداقتاپ قايتا بولىسكە سالۋ، شەكارا قورعاۋشىعا اينالۋ، كەدەيلەردى قونىس اۋدارتىپ سۇيەمەلدەۋ... جەر - جەر ٴوز جاعدايىنا قاراي ٴىس ىستەپ، وتباسىنا قاراي ٴىس ىستەپ، ادامعا قاراي ٴىس ىستەپ، كەدەيلىكتەن دالمە - ٴدال ارىلتۋدى ىلگەرىلەتتى، شارالار جەبە سياقتى كەدەيلىك قامالىنا ٴدال ٴتيىپ كۇيرەتتى.

كەدەيلىكتەن ارىلتۋدىڭ ۇزاق ۋاقىتتىق اسەرىن كوزدە ۇستاعان شينجياڭ وقۋ - اعارتۋ ارقىلى كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ، سالاماتتىق ارقىلى كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ، نەگىزدىك قۇرىلىس ارقىلى كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ ٴتەبىنىن ۇزدىكسىز ارتتىرىپ، كەدەيلىكتىڭ ۇرپاق قۋالاپ جالعاسۋىن تۇبەگەيلى توسىپ، اۋرۋ سەبەبىنەن كەدەيلەسۋدىڭ، قايتا كەدەيلەسۋدىڭ الدىن الىپ، ٴوندىرىس، تۇرمىس شارت - جاعدايىن ۇزدىكسىز جاقسارتتى. بۇلاردىڭ بارلىعى شينجياڭنىڭ بايتاق دالاسىن شىن جاڭا بەينەگە ەنگىزدى: اۋىل - قىستاقتىڭ بارلىق جەرىندە جاڭا بەينە جارىققا شىعىپ، بۇقارا الاڭسىز تىرشىلىك، شات - شادىمان تۇرمىس كەشىرىپ، ىشەر اس، كيەر كيىمنەن تارىقپادى، بالالار وقۋعا ٴتۇستى، ەمدەلۋدە قامتاماسىزدىق بار بولدى، تۇرمىس شارت - جاعدايى بارىنشا جاقسارتىلدى، كەدەي وڭىرلەردەگى ادامداردىڭ زاتتىق جاقتان روحاني جاققا دەيىنگى، سىرتتان ىشكە دەيىنگى وزگەرىسى كىسىنى قۋانتادى.

ناتيجەگە قايىرىلا قاراپ، قازىرگىنى سەزىنىپ، كەلەشەككە تالپىنعاندا، تياناقتىلىق سەزىمى كوڭىلگە تولادى: ويتكەنى دالمە - ٴدال "تامشىلاتىپ سۋارىپ"، "كەستەلەۋ"گە تولىق كۇش سالىپ، "دوڭگەلەك داۋلەتتىلىك جولىندا بىردە - ٴبىر ادامدى قاعىس قالدىرماۋ"داي ايىندى سەرتتى ورىنداعاندا جانە شىنايى سۇيىسپەنشىلىك بولعاندا عانا بەرىك نەگىز بولادى، سوندا عانا ٴار ادامنىڭ كوڭىلىن مەيىرگە بولەۋگە بولادى.

بار كۇشپەن باقىتتى ەرتەڭگە قاراي ۇمتىلدى

10 - ايدىڭ 1 - كۇنىن بۇكىل ەل قۋانتتى. ۇستىرتتەگى شاعىن قالاشىق اقتاۋ اۋدانى شارلۇك اۋىلىنىڭ تۇرعىنى الماحان قايسار جونىنەن قۋانىش ۇستىنە قۋانىش بولدى. اقتاۋ اۋدانىنداعى كەدەيلەردى قونىس اۋدارتىپ سۇيەمەلدەۋ بويىنشا ەڭ سوڭعى توپتا كوشىرىلگەن وتباسىلارىنىڭ ٴبىرى رەتىندە، ول وسى كۇنى قۋانا جاڭا ۇيگە كوشىپ كىرىپ، اۋدان قالاشىعىنداعى كۇنلۇن جيايۋان كەدەيلەردى قونىس اۋدارتىپ سۇيەمەلدەپ ورنالاستىرۋ ٴتۇيىنىنىڭ تۇرعىنى بولدى. جاڭا ٴۇيى 80 شارشى مەتر، كەڭ دە جارىق، قۇرىلعىلارى تولىق. الماحان ەرەكشە باقىتتى سەزىندى.

الماحان سياقتى ادامداردىڭ كوشىپ، وتىرىقتانۋىنا ساي، قىزىلسۋ قىرعىز اۆتونوميالى وبلىسىنىڭ كەدەيلەردى قونىس اۋدارتىپ سۇيەمەلدەۋ قىزمەتى تابىسپەن اياقتادى — جيىنى 11 مىڭ 900 استام ادام تەڭ الەۋمەتتىك قىزمەت وتەۋدەن يگىلىكتەنەتىن جاڭا تۇرمىستى باستادى.

جىل باسىنان بەرى، اقتاۋ اۋدانىن قامتىعان وڭتۇستىك شينجياڭداعى 4 ايماق، وبلىستاعى اۋىر كەدەي وڭىرلەر اناعۇرلىم زور جىگەرمەن، اناعۇرلىم ناقتى شارالارمەن بار كۇشپەن العا ۇمتىلىپ، ەڭ سوڭعى قامالدى الدى. وسى ٴوڭىر شينجياڭنىڭ كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋىنداعى قامالى، كەدەي جان سانىنىڭ كولەمى بۇكىل ەلدەگى "ٴۇش ٴوڭىر، ٴۇش وبلىس"تاعى كەدەيلەر جالپى جان سانىنىڭ تەڭ جارىمىنا جۋىعىن يەلەيدى.

نىسانالار، ولشەمدەر ەرەكشە ايقىن. نازاردى اۋىر كەدەيلىككە شوعىرلاندىرىپ، "ەكەۋىنەن تارىقتىرماۋ، ٴۇشتى قامتاماسىز ەتۋ"گە بايالانىستىرىپ، ٴىس جۇزىندىك جاعدايدان الشاقتاماۋمەن، ولشەمدى جوعارىلاتپاۋمەن، ارانداي اشا بەرمەۋمەن بىرگە، كەدەيلىكتەن جالعان ارىلتپاي، ولشەمدى تومەندەتپەي، ساپاعا نۇقسان جاساماي، ادەيى كەشىكتىرمەي، كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋ مىندەتتەرىن جوعارى ساپامەن ورىنداۋعا شىنايى كەپىلدىك ەتتى.

بەتالىس، جول ەرەكشە انىق. كەدەيلەردى دالمە - ٴدال سۇيەمەلدەۋدىڭ، كەدەيلىكتەن دالمە - ٴدال ارىلتۋدىڭ نەگىزگى جالپى جوباسىنا تاباندى بولىپ، "التى دالمە - ٴدال بولۋ"دى تياناقتاندىرىپ، "جەتى ٴبىر توپ"تى، "ٴۇشتى سەرپىندى ارتتىرۋ"دى ىلگەرىلەتىپ، قايراتتانا قامال الۋ ارىنىن ۇزدىكسىز ساقتاپ، ولقىلىقتاردى تولىقتاۋ، دالمە - ٴدال شارا اتقارۋ، قارجى نىسانى، ساياساتپەن قامتاماسىز ەتۋ سياقتى جاقتاردا كۇشتەردى ۇيىستىرىپ، قامال الىپ، كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋدا جاڭا ىلگەرىلەۋشىلىكتەرگە قول جەتكىزۋدى ىلگەرىلەتتى.

بۇكىل رايونداعى اۋىر كەدەي وڭىرلەردىڭ قامال الۋ اياق الىسى كورنەكتى جەدەلدەدى. بيىل الدىڭعى جارتى جىلدا، بۇكىل رايون كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ بويىنشا 38 ميلليارد 152 ميلليون يۋان قارجىنى تياناقتاندىردى، مۇنىڭ 94.22%ى وڭتۇستىك شينجياڭداعى 4 ايماق، وبلىستا تياناقتاندىرىلدى. قازىرگە دەيىن، بۇكىل رايوندا قالعان 9300دەن استام كەدەي وتباسىنىڭ حاۋىپسىز تۇرعىن ۇيلەرىنىڭ دەنى ٴبىتىپ، جىل سوڭىندا تۇگەلدەي سالىنىپ بولادى، 260 مىڭنان استام ادامنىڭ اۋىز سۋ حاۋىپسىزدىگى ماسەلەسى شەشىلەدى...

سونىمەن قاتار، شينجياڭعا كومەكتەسۋ ارقىلى كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ، تۇيىندەردە تۇرىپ كومەكتەسۋ، سەلبەسۋ ارقىلى كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ، قوعام جاعىنان كەدەيلەردى سۇيەمەلدەۋ اناعۇرلىم تەرەڭدەتىلىپ، ٴار جاق قاتىسقان قامال الۋدىڭ بىرىككەن كۇشى كورنەكتى كۇشەيدى. بيىل 8 - ايعا دەيىن، بۇكىل رايوندا جيىنى 1232 حالىقتىق كاسىپورىن "مىڭ كاسىپورىن مىڭ قىستاققا كومەكتەسۋ" كەدەيلەردى دالمە - ٴدال سۇيەمەلدەۋ قيمىلىنا قاتىناسىپ، جالپى 1278 كەدەي قىستاققا كومەكتەسىپ، سۇيەمەلدەپ، 270 مىڭنان ارتىق كەدەي بۇقارانى يگىلىككە كەنەلدىردى.

سوڭىنا دەيىن جۇرىستەن تانبادى. كەدەيلىكتەن ارىلتۋدان قامال الۋدا شەشۋشى جەڭىسكە جەتۋدىڭ شەشۋشى كەزەڭىندە، شينجياڭنىڭ بايتاق دالاسىندا جاۋىنگەرلىك جىگەر اسقاقتاپ، سەنىم تاسقىنداپ، ٴار ۇلت كادرلارى مەن بۇقاراسى قاجىرلىلىقپەن ىستەپ، ەكپىندەي العا ىلگەرىلەپ، ارىستاندى قادامىمەن كوركەم بولاشاققا ۇمتىلدى.

ۇلتتىڭ گۇلدەنۋى جولىندا . ەرجۇرەك قۇرباندار شەجىرەسى

قاھارمان ورەن: لاي نيڭ

شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 9 - ايدىڭ 25 - كۇنى چەڭدۋدان بەرگەن حابارى (ٴتىلشى **كاڭ جينچيان**). سىچۋان ولكەسى يا - ان قالاسىنىڭ شىميان اۋدانىنداعى ٴبىر الاڭ 14 جاستاعى ٴبىر ورەننىڭ اتىمەن ايگىلى. لاي نيڭ، بۇل سول جەردەگى جۇرتتىڭ ٴبارى بىلەتىن ورتتەن قۇتقارۋشى ورەننىڭ اتى. 31 جىل وتسە دە بۇل ارادا جۇرت ونى شىن ىقىلاسپەن ساعىنا ەسكە الىپ وتىرادى.

لاي نيڭنىڭ سۋرەتى (ماتەريال سۋرەت).
□شينحۋا اگەنتتىگى تاراتقان

لاي نيڭ 1973 - جىلى سىچۋان ولكەسى يا - ان قالاسىنىڭ شىميان اۋدانىندا دۇنيەگە كەلگەن، كىشكەنتايىنان تاۋ بالاسىنا ٴتان تاۋەكەلشىلدىگى بار ەدى، تاۋداعى تاستاردىڭ، جابايى گۇلدەردىڭ، كىشكەنتاي حايۋاناتتاردىڭ ٴبارى ونىڭ ٴتىلسىم دۇنيەگە ىزدەنىس جاسايتىن وبيەكتىلەرى بولاتىن. ونىڭ سومكەسىندە ماڭگى ٴبىر بالعا جۇرەتىن، عاجايىپ تاستارعا كەزدەسسە ۇرىپ كورەتىن. ول كەزىندە: "كەيىن لي سىگۋاڭ سياقتى عالىم بولامىن" دەيتىن.

وقۋعا تۇسكەننەن كەيىن، لاي نيڭ مەن بىرنەشە ويىن سەرىگى "جىنلۇك زەرتتەۋ اترەتىن" قۇرىپ، ۇنەمى تاۋعا بارىپ زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، اسىل ىزدەيتىن، لاي نيڭ ولاردىڭ "باستىعى" ەدى. لاي نيڭنىڭ بالا كەزىندەگى سەرىگى لي لينجۇۋ بىلاي دەيدى: "لاي نيڭنىڭ ساباقتان تىس ۋاقىتتا شولىپ وقيتىن كىتاپتارىنىڭ مازمۇنى وتە كەڭ، گەولوگيا، بيولوگيا، سىمسىز راديو، حيميا سياقتىلاردىڭ ٴبارىن كورەتىن. سوندىقتان تاۋداعى كوپتەگەن تاستى تانيتىن، تاعى الا كەلىپ ساباقتاستارىنا كورسەتەتىن". شىميان ٴورت قاتەرى بار ٴوڭىر، ٴار جىلى تاۋعا ٴورت كەتكەندە، ولاردىڭ "جىنلۇك زەرتتەۋ اترەتى"نىڭ مۇشەلەرى ىرىقتىلىقپەن تاۋعا شىعىپ، ۇلكەندەردىڭ ٴورت ٴوشىرۋىنە كومەكتەسەتىن.

1988 - جىلى 3 - ايدىڭ 13 - كۇنى شىمياندىقتاردىڭ ەسىنەن كەتپەيتىن كۇن. سول كۇنى تۇستەن كەيىن ساعات 3 مولشەرىندە تاۋعا كەنەتتەن ٴورت كەتىپ، اۋدان قالاشىعى ماڭىنداعى ورمان، جاساندى سەرىك قابىلداۋ پۋنكتى جانە جانارماي قويماسى تۇگەلدەي زور حاۋىپتە قالادى. لاي نيڭ ٴورت جاعدايىنان حابار تاپقان سوڭ، اناسىن الاڭداتپاۋ ٴۇشىن، ۇيىندە اۋىرىپ جاتقان شەشەسىنە: "عيماراتتان ٴتۇسىپ ايالانىپ كەلەيىن"، - دەيدى. عيماراتتان تۇسكەن سوڭ، لاي نيڭ ۇشىرتقان كۇيى ٴورت كەتكەن جەرگە بارادى، سەرىكتەرى دە ىلە - شالا جەتىپ كەلەدى. كوپشىلىك سول جەردەن قاراعاي بۇتاقتارىن تاۋىپ ٴورت ٴوشىرەدى، ٴبىراق ٴورت اسا سۇراپىل بولعاندىقتان، لاي نيڭ مەن سەرىكتەرى لاجەسىزدان ٴالسىن - ٴالى جالىنعا اتىلىپ كىرەدى.

كوپتىڭ قۇلشىنۋىمەن ٴورت ٴوشىرىلەدى، ٴبىراق جۇرت ەرتەسى تۇستەن بۇرىن لاي نيڭدى تاۋىپ العان كەزدە، لاي نيڭنىڭ وڭ بىلەگىمەن ٴبىر كىشكەنە قاراعايدى قىسا قۇشاقتاپ، باسىن بەتكەيگە سۇيەپ، كوز اينەگى ٴتۇسىپ، سول قولىمەن جەر تىرەپ، وڭ اياعىمەن جوعارى ورمەلەگەن بەينەدە جاتقاندىعىن كورەدى، لاي نيڭنىڭ مەملەكەتتىڭ مال - مۇلكىن قورعاۋ ٴۇشىن باتىلدىقپەن ٴورت ٴوشىرىپ، ەرلىكپەن قۇربان بولعان ىزگى ٴىسى كەڭىنەن تارالادى. 1988 - جىلى 5 - ايدا سىچۋان ولكەلىك حالىق ۇكىمەتى لاي نيڭدى توڭكەرىستىك قۇربان دەپ بەكىتەدى؛ 1989 - جىلى 5 - ايدا كوممۋنيستىك جاستار وداعى ورتالىق كوميتەتى، مەملەكەتتىك وقۋ - اعارتۋ كوميتەتى لاي نيڭگە "قاھارمان ورەن" داڭق اتاعىن بەرەدى ٴارى بۇكىل ەلدەگى ٴار ۇلت پيونەرلەرىن لاي نيڭنەن ۇيرەنۋگە ۇندەيدى.

وت پەن سۋ ٴتىلسىز جاۋ، حاۋىپكە ٴدوپ كەلگەن ادامدى ۇرەي باساتىنى حاق. ادامداردىڭ قاھارماندارعا مۇقتاج بولۋى قىسىلتاياڭ ساتتە بىرەۋدىڭ كەۋدە كەرە العا شىعىپ، مەملەكەت پەن حالىق بۇقاراسىنىڭ مۇددەسىن قورعاۋىن ٴۇمىت ەتۋىنەن تۋىندايدى.

ٴار جىلى مەرەكە، دەمالىس كەزىندە شىميان اۋدانىنداعى لاي نيڭ ەسكەرتكىش سارايىنا بارىپ، ىزەت - قۇرمەت بىلدىرەتىن ادامداردىڭ اياعى ۇزىلمەيدى. سارايدىڭ ىشىندە لاي نيڭنىڭ سۋرەتتەرى قويىلعان، سۋرەتتەگى لاي نيڭنىڭ الپەتىنەن سابىرلىق بايقالسا دا، قايسارلىقتىڭ لەبى ەسىپ، كورگەن ادامدى قۇرمەت سەزىمىنە بولەيدى. "لاي نيڭنىڭ ٴونبويىنان ادىلەت جولىندا ايانباۋ، ەل ٴۇشىن باسىن ٴباي تىگۋدەي وسكەلەڭ قاسيەت مەن مۇندالايدى، مۇنداي كىسىلىك قاسيەتتىڭ ماڭگى داۋرەنى وتپەيدى"، - دەيدى ەكسكۋرسيالاۋشىلار.

ٴدارىابويى اۋىلى تۇتاستاي قونىس جاڭالاۋدا تارىيحي سەكىرۋدى جۇزەگە اسىردى

(باسى 1 - بەتتە)

قورشاعان ورتانىڭ ناشارلىعى مەن قاتىناستىڭ قولايسىزدىعى سەبەبىنەن بۇل ارا، نەگىزىنەن، جارتىلاي تۇماعا - تۇيىق كۇيدە قالعان. 99 جاستاعى ٴماتىشا وسمان اۋىلداعى جاسى ەڭ ۇلكەن ادام، ونىڭ ومىرىندە ەڭ ۇزاپ الىسقا بارعان جەرى حوتان قالاسى، كەريا اۋدانىنا دا ساناۋلى رەت عانا بارعان. ول: "بالا كەزىمدە قىستاقتاعىلار ٴبىر مەزەت ۋاقىت بولعاندا نەشە ون تۇيەمەن كەريا اۋدانىنا بارۋعا ۇيىمداستىراتىن، تەك بارعاننىڭ وزىنە 12 كۇن كەتەتىن، سودان تۇتاس قىستاققا قاجەتتى بۇيىمداردى الىپ قايتاتىن دا، قىستاق تۇرعىندارى قاجەتتى بۇيىمدارىن قويعا اۋىستىرىپ الاتىن. بۇرىن جۇگەرى نان مەن جيدە عانا جەيتىنبىز، كوممۋنيستىك پارتيانىڭ كادرلارى كەلگەننەن كەيىن عانا ٴبيداي ۇنىن كوردىك، قىستاقتان تاعى كەزدەمە، سىرىڭكە سياقتى تۇرمىستىق بۇيىمدار ساتاتىن دۇكەندەر اشىلدى"، - دەدى.

2016 - جىلى كەريا اۋدانى ٴدارىابويى اۋىلىن تۇتاستاي قونىس جاڭالاۋ كەڭەس تارتىبىنە ەنگىزدى. جاڭا ٴدارىابويى تۇرعىندار تۇراعى ٴتۇيىنى اۋدان قالاشىعىنان 91 كيلومەتر شالعايدا، 2018 - جىلى 10 - ايدا تۇڭعىش توپتاعى قىستاق تۇرعىندارى كوشىپ كىردى.

جاڭا وتىرىقتاندىرۋ تۇيىنىندە قاتىناس قولايلى، اۆتوكولىكپەن ٴبىر ساعاتتان ارتىق ۋاقىتتا كەريا اۋدانىنا جەتەدى، ۇيلەر رەتتى سالىنعان، تازارتىلعان قۇبىر سۋى ٴاربىر وتباسىنا جەتكىزىلگەن. مەكتەپتە وقۋشىلاردىڭ كىتاپ وقيتىن داۋىسى جاڭعىرىپ، وقىتۋشىلار ەلەكتروندى قارا دوسكامەن ساباق وتەدى، بالالاردىڭ ٴۇيى مەكتەپتەن 200 — 300 مەتر جەردە عانا. 10 جاستاعى ابدىسالام رۇستەم جاڭا مەكتەبىنە دەگەن قۇشتارلىعىن جاسىرا الماي: "بۇرىن مەكتەپتە جاتىپ وقيتىنمىن، قازىر ٴتاپ - ٴتاۋلى ٴتاتتى سۋ ٴىشىپ، ٴار كۇنى شەشەمدى كورە الامىن"، - دەدى.

پارتيا مەن ۇكىمەتتىڭ قامقورلىعىندا ٴدارىابويى اۋىلىنىڭ كەدەيلىكتەن ارىلۋ جولىنا نەگىز قالاندى. قىستاق تۇرعىندارى جىڭعىل، ەتتى سوڭعىلا ەگۋدى ۇيرەندى، حالىقتىق تۇسەلحانا اشىپ، ٴشول - جازيرا ساياحاتىن جۇرگىزە باستادى. اۋىلدا مال شارۋاشىلىعى، ەتتى سوڭعىلا ەگىمشىلىگى جانە ساياحات سىندى شارۋالار كاسىپتىك سەلبەستىك كووپەراتيۆىنەن ۇشەۋى قۇرىلىپ، كوپشىلىكتى بازارعا كىرۋگە باستادى. اۋىلدىق پارتكومنىڭ شۋجيى جيا سۇنپىڭ: "كەلەر جىلى ٴبىز بۇكىل اۋىلدى كەدەيلىكتەن ارىلتۋدى، ٴسوز جوق، جۇزەگە اسىرىپ، بۇكىل ەلدەگى ٴار ۇلت حالقىمەن بىرگە جاپپاي دوڭگەلەك داۋلەتتىلىككە قادام تاستايمىز"، - دەدى.